

Vem är konstnären?

Kira Carpelan, Paletten, nr 262-263, 2006

Spela säkert. Hur länge skrev du dikter innan du gav upp? Rosa vet att hon inte behöver svara så hon stirrar bara tomt. Hon har blivit lite råare, lite hårdare, lite tuffare, lite mer genomskinlig. Rösten hör inte till någon särskild men hon känner väl igen den. Alla de dummaste och svåraste frågorna hörs med den rösten. Hon talar med sig själv. För att det är enklare och går snabbare. Och ingen annan har tid med henne just nu. Det är som vanligt. Trollkarlen är upptagen med Gud vet och Lillith stör man inte med sånt. Det har man inget för. Hon skulle bara skratta och blanda bort ens tankar. Hon skulle få Rosa att känna sig särskilt trög nu. Med Lillith talar man inte. Hos henne lyssnar man och betraktar. Till Lillith skriver Rosa brev och rapporter. Hon gör sina läxor. Och hon är ganska lättad över att slippa tala med Lillith om de viktiga sakerna. När de ses är det av en händelse och då talar de om praktiska saker eller berättar sina senaste historier, beskriver sånt de sett eller hört. Aldrig uttalas tankar. Det sköter Trollkarlen.

Den här dagen var en söndag. Rosa kände det tydligare än vanligt. Veckodagarnas karaktär var ett av hennes specialämnen. De var hennes mest vardagliga enheter av tid och enkla att orientera efter när hon inte orkade gå metodiskt tillväga. Tiden var något Rosa kände, till skillnad från materialen, avstånden och måtten som hon var så usel att hålla reda på, för att inte tala om alla benämningar och namn. Tiden räcker långt, tänker hon. Tiden är tånjbar.

Att leva är att stå i vägen.¹

Men varför vill man bli Narren? Jag har en idé om att konst föds i mellanrum, där ingenting är självklart, där orden som beskriver saknas. Det är det som kallats nöden,

som är tristessen. Jag hittar till arbetet genom att koncentrera mig och tråka ut mig, sätta av tiden och öppna för en eventuell evighet.

Varje människa är en konstnär menade Joseph Beuys och befäste institutionsteorin. Han var inte ensam och nu är det självklart för alla som studerat på en konsthögskola: vad som är konst är det som systemet av aktörer på konstfältet anser vara konst. Men självutnämnd är misstänkt och systemet är inte tillgängligt utifrån, så vad händer med verklighetsförankringen? Här uppstår det paradoxala förhållandet mellan attityden inom min utbildning som ger mig mitt yrke och attityden jag möter utanför konstens institutioner. Under utbildningens fem år uppmanas vi att träna bort den romantiska bilden av det skapande geniet. Men den bilden finns högst levande kvar hos alla de som inte är professionellt sysselsatta med, eller särdeles intresserade av konst. Det gör att konstnärer är personer med ett yrkesmässigt självförtroende som är helt och hållet bundet till en enskild sfär i samhället. I bästa fall kan man roas eller dra nytta av den dubbla självbilden, i värsta fall blir det schizofrent. Däremellan arbetar man enligt den tro man skapat åt sig. Det är både ett privilegium och ett gissel och beroendet av bekräftelse blir oproportionerligt. Kanske gäller detsamma inom andra yrken men spänningen mellan uppfattningar inom och utom fältet upplever jag som besvärligare att handskas med för en konstnär, eftersom det inte är ett fullt erkänt yrke och omdömen lätt blir personliga.

Försök vara det du menade. Det var allvarsamt, kärleksfullt och skickligt spelat, mycket vackert. Jag ville verkligen tro dig.

Lillith kände sig mer olustig än på länge. Hon försökte komma på vad det kunde bero på men orkade inte ens tänka. Det var svårt nog att bara andas. Hon städade. Men det hjälpte inte. Hon sov. Men när hon vaknade var det kvar, lika illa. Vad var det hon hade glömt? Det var något viktigt, igen. Stressen över att glömma eller gå vilse i tiden var det värsta. Hon saknade Rosa. Men hon kunde inte göra något åt det. Rosa kunde inte veta hur mycket Lillith behövde henne för sådana här saker.

Hon åt en smörgås och fingrade med telefonen, gick igenom namn i telefonboken, funderade på vad de kunde tänkas göra och varför, vilka de var. Vilka var de? Det var en märklig blandning av människor som hon knappt kände. Hon hade ett vagt system av färgkoder för att hålla reda på hur hon hängde ihop med dem. Men det var inte definierat, väldigt luddigt. Nu undrade hon om den där mannen som varit så intresserad av hennes åsikter första gången de möttes var en blå eller lila. Hon förstod inte varför hon fastnade på honom, en person som aldrig hade utmanat hennes första kategorisering. Hon hade träffat honom av och till i snart två år, en klassiskt självupptagen man på jakt efter ett bekräftande leende.

Jag vill ha en nybörjarkurs i gestaltning. Jag vaktar en utställning i Tokyo. Konst kan visa ett sätt att se, ge form åt en tanke. Det är bra träning att spärra språket, inte kunna använda det, inte vara en del av det. Här på utställningen uppmärksammas utsikten genom fönstren lika mycket som det som visas inne i rummen. Jag noterar att japanska betraktare dras till estetiken. De ser på förpackningen, sedan ser de på utsikten. Jag är osynlig.

Narren har ett vitt utrymme till sitt förfogande. Det gör mig intresserad. Bristen på regler ger en form av frihet. Det vill säga om man är tränad i att växla perspektiv, eller

ljuga som det kan kallas. Sätt att se brukar vi tala om, både inom filmteori och konst. En konstutbildning är en utbildning i att se. Det har jag fått höra mer än en gång. Jag har även sagt det åt någon som frågat vad jag lär mig i skolan. Men Kirkegaard skriver att hur härdad man än är kan man inte längre vara en iakttagare när man står inför en förälskad människa. Då måste man deltaga, bli en del av det som sker. Det är så det händer när ett arbete börjar. Man faller in i det. Det är något som plötsligt begär ens aktivitet.

Vem är det du skriver för?

Det fanns något i morse som jag trodde på. Det var något med ångan i badrummet. Det är så kallt inomhus att den blir tät som en dimma. Tillsammans med ljuset, och att det sägs att det spökar i det här huset, blev det en bild.

Man kan endast be om den slags uppmärksamhet som konsten är beroende av, inte kräva den. Hela mötet mellan konsten och dess betraktare bygger på ett ömsesidigt förtroende. Bryter konsten det riskeras hela relationen och konsten kan förlora sin existens. Relationen till betraktaren är den märkligaste av alla relationer en konstnär skapar med sitt arbete. Betraktaren är alla och ingen. Men relationen är intim, bygger på tillit, tro och delade drömmar. Trots det är det mycket i samtalen om konst som låter som krig. Man kan få hårda ord när man ställer svåra frågor.

Jag tror att jag föddes in i överkligheten. Jag blandar ihop sanning med konst och litteratur. Det uppstår många missförstånd på grund av det. Och det sticks när jag hör vissa ord. Jag glömmer dem inte fastän jag försöker. Jag minns istället ännu mer av det som hör till: stela armar, en pliktskyldig ton, ursäkter. Ljuden är vassa. Jag suddar lite varje dag, men det som är närmast ansiktet blir kvar.

Blommor saknas, liksom åskväder. Snart är du borta. Det kom nya grannar när de gamla tog slut, dog ut, ramlade en sista gång i hissen. En enda väska och en zigenskvinnor flyttade in istället. Det var samma dag som cp-tjejen fick besök av en cp-kompis. Jag tänker på hösten och röda promenadskor, men jag vill inte prata om det.

Det är Trollkarlens sak att hålla rätt på verkligheten och tiden. Han har så lätt för det. Han gör det som i förbifarten. Jobbet är att vara medveten om det som ingen orkar, sortera svarta tankar och förklara sorgen. Han behöver Rosa som en boj för att inte försvinna i mörker. Och Lillith är ljuset som stjärnhimlen. Kristallklart lyser hon. Han ser henne alltid framför sig, och vet att hon är anledningen till allt han gör, meningen med hela hans arbete. Trollkarlen berättar ibland för Rosa om sina önskningar. För att han vet att hon inte skulle skratta. Alla tre vet de att den man kan vara tryggast med är den som bryr sig minst. Rosa förstår sällan varför Trollkarlen önskar så banala saker och hon är den enda som kan få honom att inte tycka synd om sig själv. I närheten av Lillith är han alltid en hyperkoncentrerad massa. Han har scenskräck. Det är samma slags illamående som när man tror att man ska dö, alltid tillsammans med Lillith. Men han behöver adrenalin och Lillith lever av andras blickar. Hon vet att hon är vacker men mellan henne och Trollkarlen har det ingen betydelse. Det är inte det han ser. Hon tillåter att han ser nåt annat och han är den enda. Det som gör att han står ut är att han vet att han är den enda och han kan skapa sig bilder utanför verkligheten som endast *en* annan människa har möjlighet att rasera. Och Lillith har gott om överseende. Hon förstör ingens bilder, aldrig. Hon vet att de är detsamma som livet

och hon vill inte spela en så viktig roll för någon. För Lillith får man ha sina bilder ifred och Trollkarlen håller dem helst för sig själv. Men de pratar ofta om illusioner. Lillith flyter lätt omkring i Trollkarlens föreställningar och hon tar dem vidare om han blir distraherad. De leker bra och skyr plikter på samma vis. Rosa är lite mer orolig av sig. Av den anledningen älskar de henne förbehållslöst. Rosa är väldigt omtänksam. Tillsammans ser de efter henne utan att hon vet det.

Det luktar snö om luften ute. Alla kalla kvällar från igår till evigheter sedan före eller efter jul och nyår delar på ett enda minne av min andning och kristallerna på marken under stjärniga svarta himlen över vattnet eller fjällen. Det spelar ingen roll vad man tänker. Det tystnar till ett hjärtslag och ett till och knarret under skorna så att man måste stanna, ge sig, låta allting vara.

Jag vill börja om men saknar det som gör skillnad så jag dämpar lite, menar parenteser.

*Älska varandra eller dö!*ⁱⁱ

Imorgon är det måndag.

ⁱ Wislawa Szymborska

ⁱⁱ Wystan Hugh Auden